

КАЛЕНДАРСКО ПАМЋЕЊЕ: КОНТИНУИТИТ И ЗНАЧАЈ АСТРОЛОГИЈЕ У ПРЕДАЊУ ЦРКВЕ

Математички институт САНУ, Кнеза Михаила 36, 11000 Београд, Србија
Е-mail: milosm@mi.sanu.ac.rs

*Отпаде листак једно вече
„Сад бих да стремим к земљи“ рече.
Северац страшни кад га скрену
„На југ ћу“ рече „за промену.“
Са југа вихор тад га хвата
Рече: „Боље на север, схватам.“
Онда се боре уз једнак труд
„Одгађам“ рече „ипак свој суд.“
Утихну ветар, лист се прену:
„Падам право по сваку цену.“*

- Ambrose Bierce (1906, 50-51)

Резиме:

Кључне речи:

1. УВОД

2. ПАРАДОКС СЛОБОДНОГ ИЗБОРА

морска, ниси ти за монаха. : Јок

: Ма знам, ви Срби увек радите супротно. Зато сам ти то и рекао.

у слободи којом нас Христ ослободи (Галатима, 5.1).¹

¹ (Матеј, 26.39-42).

² (Римљани, 8.21-22).

(2003, 97-98).
: *Нисте ви изабрали мене, него сам ја вас изабрао*
(Јован, 15.16).³

(1888).⁴

(2010).
(Basil 1963, 6.7).

(Матеј, 5.17-19).⁵

Откровење

I

50

680.

681.

³ (6 2016) *Помози нам, Вишињи Боже*

*Ни орати ни копати
Ни за правду војевати*

*Ни родити ни умрети
Нити болест преболети*

*Ни грешнику покајати
Нити с братом запевати
се све постиже и у вечни живот стиже.*

⁴ каирос
(Cullmann 1962, 39-43).

⁵ *Тајна грчких слова* (Sabbas 1902),

Сведржитељ алфа и омега, почетак и свршетак који јесте, који беше и који ће доћи (Откровење, 1.8).

(Charles 1902, 35637).⁶

(2003, 17).⁷

3. ЦРКВЕНИ КАЛЕНДАР И ПАСХАЛИЈА

(2. Коринћанима, 12.1-10).⁸

(Hegedus 2007, 31-33).⁹

⁶ 365
(Постање, 5.23-24; Јеврејима, 11.5).

⁷
(2017)

⁸

(1996, 360)

: Са страхопоштовањем гледао сам у том човеку један старозаветни лик као живу истину о човеку, све живљу што је непојамнија. Смрт је крај мукама, а страдање опустелог човека највеће је искушење. Дечак се упокојио у Господу а отац, посматрао сам га, са смиреношћу мученика жалост за сином искупљивао је трпљењем. Што је оно теже, утеха као да постаје већа.

(2017, 23).⁹

(Pingree 1997,

¹⁰
 јулијански,
 б , б
 22.
 (2021, 95-96).
¹¹ γ -тачка
 12
 30° б б 1°
 72 прецесија,
 II , 22.
 γ -
 (2019, 164). (1991, § 9) је
 14.
¹²

¹⁰

(1989, 132-140).
¹¹

(2021, 72-81).
¹² Нисан авив ,

(2021, 91).

ó , ó
(1996, §6).

Метонов циклус.

19

14.

кватродецимани

171).

(, 2021,

354

12

30,

(2010,

91-

93).

30 ,

360

(),

(*Јелисије просо сије*),

(

),

(,

, ...)

ó

(ó &

2019).

(2012)

(Post 1932, 109):

Чини се да је Метадор међутим користио метод подједанко вешт модерним системима памћења. Квинтилијан изражава своје чуђење да је

могао наћи триста шездесет различитих места међу знацима Зодијака (Quintilian, II.2.22). Претпостављам да је Метадор био упућен у астрологију, јер су астролози делили Зодијак не само на 12 знакова већ и на 36 декана, од којих сваки покрива 10 степени; сваком декану је придружен по један декански лик. Иза сваког од тих ликова, Метадор је вероватно постављао десетоделну позадину. На тај начин је добијао поредак места означених бројевима од 1 до 360 које је могао користити у својим операцијама. Уз мало рачуна могао би, већ према броју, наћи било који део позадине и није било опасности да испусти неки од њих, пошто су сви били сложени по нумеричком редоследу. Његов је систем дакле био изврсно осмишљен за извођење врхунских подвига у памћењу.

(Post 1932, 110):

Намеће се чињеница да су ликовне представе које се користе у вештини памћења изузетно сличне примитивном писању сликама. Чак се и метод веште игре речима који је примењиван среће у раном писању, налик врсти загонетке познате као ребус. Премда за то нема доказа, чини ми се прилично разумном спекулацијом претпоставити да су примитивни људи постизали своје изузетне подвиге памћења јер су поседовали и живописно организовали ликовне моћи и да је рано писање природно произашло из графичке репрезентације управо слика по којима су поредак догађаја или песма били упамћени. Опште је позната чињеница да примитивне слике преносе меморијске представе. Исто би важило за најраније облике писања.

175).¹³

13

1990, 44).

(1990, 53).

(1940, 711).
реч у реч,

(Firmicus Maternus 1975, II.XXX.5) .¹⁶

Новом завету

Јеванђељу по Матеју (2.1-12). . *магови*

.¹⁷

Бројевима (24.17): Изаћи ће звијезда из Јакова и устаће палица Израиља (Origen 1953, I.59-60).

(Ambrose 2001, II.48).

(2017, 125).

:

;

¹⁶ (I. Јованова, 4.1-3).

. *мундана астрологија*

o

(Green 2014).

¹⁷

Халдејци

(Basil

1963, 6.7).

(1989, 39).

:

(2004, 99).

(Denzey 2003, 217).

VI *Јеванђеље по Матеју*,

(Chrysostom 1851, VI).

Маттеј, 27.45;
Марко, 15.33; *Лука*, 23.44-45).

(Koch-Westenholz 1995, 114).

(Sacrobosco 1949, 142).

19

: И одмах ће по невољи дана тијех сунце помрчати, и мјесец своју свјетлост изгубити, и звијезде с неба спасти, и силе небеске покренути се (Маттеј, 24.29); *Јеванђељу по Марку* (13.24-25), *Јеванђеље по Луки* (21.25) *: И биће знаци у сунцу и у мјесецу и у звијездама. Откровење*

18

(Origen 1953, I.58-59).

19

Vat. gr. 699, Историјски Музеј, Codex 129, f. 133r)

157).

(Москва, -
(Anderson 2011,

(Откровење, 6.13).

5), (1.12), (1.16) (Откровење, 1.4-1.20);
(15.7), (5.1 8.1), (8.2)
113, 115 121). (Yarbro Collins 1996,
Откровењу, (Yarbro Collins 1996,
127).²⁰ (Philo 2001, 101-103).

ó

Откровење

2000, 6).²¹ Постању (25.12-15)
, дванаест кнезова над својим народима.

49. Постања

(49.4),
спусти се и леже као лав и као љути лав; ко ће га
пробудити? (49.9), (49.23-24).
Палица владалачка неће се одвојити од Јуде нити од ногу његовијех онај
који поставља закон, докле не дође онај коме припада, и њему ће се
покоравати народи (49.10),

(Језекиљ, 48.31-34).

Постању (37.9): После опет
усни други сан, и приповеди браћи својој говорећи: Усних опет сан, а то се
сунце и месец и једанаест звезда клањаху мени.
је

²⁰

Значај броја седам (Yarbro Collins 1996, Откровењу 122-127).

²¹

Откровењу

(Yarbro Collins 1996, 121).

40-42).

(2000,

(Philo 1934, 2.112-13).

Новом завету

Исечцима из Теодота

(Josephus 1961, III.186).

De Natura Rerum
F III 15a,

800. , *fol. 23r*

(2017, 146).

(Daniélou 1959, 14-16).

: Дванаест каменова,
постављени у четири реда на грудима, описују нам круг Зодијака у четири
смене доба у години. Било је иначе неопходно да закон и пророци буду
постављени испод главе Господа, јер у оба завета се помињу праведници.
Јер ако говоримо да су апостоли уједно и пророци и праведници, добро
говоримо, „јер један и исти Свети Дух дела у свима“ (Clement 1885, V.6).

Откровењу

²² 12.

(Boll 1914, 99).²³

(Откровење, 22.2), 21.

(21.12).

(21.13).

²²

Откровењу,
(Malina 1995; Chevalier 1997).

²³

ἀστήρ

(21.16-17). 144
(21.19-20),

(21.21).

(Излазак, 28.17-20).

(Kircher 1653, II.2.177-178). *Откровењу*

XVII

(Baldini 2001, 80).

(Hegedus 2007, 24).

XX (2017, 132).

(Hegedus 2007, 210-211).

1929, 676).

(Thorndike

1965, 2.1-6).

De magis (Isidore 2006, VIII. ix.22-27),

магови
Јеванђељу по Матеју (2.1).
 математици

²⁴

;

(III.lxxi.16).

²⁵

(Von Stuckrad 2010, 128).

XI

ó

²⁶

²⁴

267-268).
²⁵

(2015,

(2017, 167).
²⁶

Јеванђеље по Томи, Јеванђеље Истине, Јаковљев апокриф, Софија Исуса Христа

Правослвље и јерес у раном хришћанству, : Можда – понављам, можда – одређене појаве у хришћанском животу које су црквени аутори одбацивали као „јереси“ првобитно то уопште

16). (2017, II
(Tatian 2016, 8).
(Tertullian, 9).
(Origen 1911, 23.6).
XII ,
ó ó ,
, (George 2001, 3-48). I
, ,
, ,
, ,
, ,
XI VIII IX
XII (George 2001, 13).
, ,
, ,
(Greenfield 1995, 151-152).

нису биле, већ су, барем ту и тамо, представљале једини облик нове религије – то јест, у тим областима су биле напросто „хришћанство“ (Bauer 1971, xxi).

(George 2001, 18).

44).

Тетрабиблоса

Алмагесту (Ptolemy 1822, I.I).

(Ptolemy 1822, I.IV).

ó

49).

Еп о Гилгамешу

(668-627. . . .),

(Spence 1917, 181-183).

(Koch-Westenholz 1995, 21).
астрологија знамења,

(Beck 2007, 11). *Јеванђеље*

(*Матеј*, 16.1-4; *Лука*, 12.54-56).

²⁷

XIX
244).

Тетрабиблоса,
(Boll 1894, 49-

162-163). (1997, 84; 2016,
(1987, 100).²⁸

(Rochberg-Halton 1984, 117).

(Cramer 1954, 28).

(Voegelin 2001, 66).

²⁹

више од пуне хронолошке подударности (Versnel 1990, 37). *Аион.*

(Davies 2004, 97).

, 315. 316. (Bruun 1966, 365, no.

²⁸ Громовник

(2000, 610-618).

²⁹

(*De Mortibus Persecutorum*, 48.2),
тако да би које год божанство председава на небеском престолу – quo quicquid est divinitatis in sede caelesti – било наклоњено нама и свима што су под нашој влашћу
(MacCormack 1981, 128).

39; 368, no. 54).³⁰

(2017, 95).

(2017, 111).

космократор.

: Јер наш рат није с крвљу и с телом, него с поглаварима и властима, и с управитељима таме овог света, с духовима пакости под небом (Ефешанима, 6.12) космократора
τοῦ σκοτεινοῦ τοῦ αἰῶνος управитељи таме овог света.

(Матеј, 1.6; Лука, 3.31)

(Јован, 18.36).

свака власт на Небу и Земљи (Матеј, 28.18)

космократор,

³¹

³⁰

. 91).

³¹

(2008, 176,

Светом писму,

(Матеј, 5.43-48).

мудри као

змије (Матеј, 10.16),

сјајном звездом даницом (Откровење, 22.16)

(Исаија, 14.12-14).

космократор

112).

(2017,

³²

(2017, 104-109).³³

³⁴

(2017, 117).

*Књизи о Јову (1.6)
међу њима дође Сатана.*

окупише синови божји, а

³² *Цезаропанизам*

. Јеванђеља по Матеју (1.1-17) Луки (3.23-38)

³³

³⁴

Friedman 2000,

59- 71; Cumont 1892,

(Hegedus 2007,
1059-1060).

197-199;

(, 2017, 118).

Тетрабиблосу.

5. ИСИХАЗАМ И СОФИОЛОГИЈА

Светом писму
(, 2017, 123). *Исаије*
(47.13-14) *Јерemiји* (10.2),
: *Овако вели Господ: Не учите се путу којим иду народи, и од знака небеских не плашите се, јер се од њих плаше народи.*
Данилу (2.27, 4.7 5.7-12),
врачарима и гатарима,

Поновљеним законима (4.19): *И да не би подигавши очи своје к небу и видевши сунце и месец и звезде, сву војску небеску, преварио се и клањао им се и служио им; јер их Господ Бог твој даде свим народима под целим небом.*

Стари завет

(Carlevaris 2020).

(Carey 1992, 12).

(2017, 344).

³⁷

(2019, 164).

XIV

a

(Jevti 2007, 144).

(*Псалтир*, 148).

(2017, 296).
(Vatopedi cod., 1199),

(Jevti 2007, 134).
Свјатославовог зборника, 1073.
 (Jevti 2007, 135; 2010,
 278). XVI

(2010, 280).

(Corban 2014; McVey 2009,
 9).

2003, 144-145).
*Дванаестозидни град,
 Откровења (21.12).³⁸*

*Старог завета (Приче Соломонове, 8.22-31
 9.1-4; Премудрости Соломонове, 7.21-28; Премудрости Исуса сина
 Сираховог, 1.9-10 24.3)*
*Софија Хокмах.³⁹ Житију Светог словенског
 просветитеља и учитеља Ђирила*

(1930, 3).
 Софија

³⁸

Златноплетени стубе и Дванаестозидни граде, Сунцеточени престоле, столицо Цара, непојмљиво је чудо како млеком храниш Господа.

³⁹ *Прича Соломонових (8.27): Када је уређивао Небеса онде бијаш, када је размеравао круг над безданом.*

Русије

,
(1995, 45-46).

(2008, 232-280) XIX XX . Стуб и
тврђава истине.

,
54-55). () (1995,

(1995, 46).⁴⁰

Умножитељка жита б
(2007, 63).⁴¹

(2000, 124-128).⁴² , ,

2008, 237-245). (,
(1995,

⁴⁰ (1989, 86-97).

⁴¹ Умножитељка жита, хлеба и усева
1890.

⁴² Генесис генитура , сперма семен.
тема генитуре.

58-59).

66). (1995, 65-

(2017, 359). Светом писму
Исаји (66.1),
: Небо је пријесто мој и земља подножје ногама мојим,
Данилу (12.3) : И разумни ће се сјати као свјетлост небеска, и који
многе привелоше к правди, као звијезде вазда и довијека.
: Бог је наш на небесима, твори све што хоће (Псалтир,
115.3) Небо је небо Господње, а земљу је дао синовима човјечијим (115.16).

: Простор се не може
разумети без времена нити време без простора. Повезани су заједно међу
оним стварима које постоје вечно и без којих ништа не може бити
створено и ништа не може бити познато. Суштина свих ствари је
просторно-временска. Универзум је омеђен простором јер простор је
граница и област која садржи све што је садржано; и универзум је такође
садржан у времену, јер све, осим Бога, има почетак и оно што има почетак
зависи од времена (Honorius Augustodunensis 1974, 482-483).

Сунцем, . Време је издељено
(Adnotationes elucidatoriae in
Pentateuchon, 36; Hugo de Santo Victore 1879, XIX, col. 207)

(Gallop 2000, 50-51).

портале Сунца
(Macrobius 1952, I.XII.1-2).⁴³

(2017, 370).

(Gerson 1970, 48-49).

: *Потом видјех: и
гле, врата отворена на небу (Откровење, 4.1). Стари завет
(Постање, 28.17).*

Volk 2004, 44). *Gradus* *De architectura* (9.1.5;

Астрономици (Volk 2004, 44).

Јеванђељу по Јовану (3.13) : *Нико се не попе на небо осим који
сиђе с Неба, Син човјечији који је на Небу* (Grese 1988, 677-693).

: *Ја сам
врата; ко уђе кроза ме спашиће се, и ући ће и изићи ће, и пацу ће наћи* (Јован,
10.9).

⁴³

ó
ó

(2007, 25).

У
ó

LVII). (Grabka 1953, 23; *Apostolic constitutions*, II. 7. небеска капија,

(Акатист пресветој Богородици, 8).

(Peltomaa 2001, 21).
лествица небеска којом сиђе Бог (2) отварање рајских врата
(4).

(DellaAqua 2015, 121). , *porta coeli*

Ave Maris Stella VI
Mater Alma Redemptoris
Adorna thalamum (Arad 2001, 129;
Musurillo 1957; Fassler 1993, 512).⁴⁴

, 4. 5. : Који
је распет за нас у време Понтија Пилата и страдао и био погребен Који је
васкрсао у трећи дан по писму, 10. 11.
: Исповедам једно крштење за опрост грехова
Чекам васкрсење мртвих.

45

⁴⁴ *Alma Redemptoris Mater* ,
porta solis *porta* (Macrobius 1952, I.XII.1-2).

⁴⁵ XI , (Musurillo
1957, 172-173).

109). (Kendall 1998, 365).
(Bandmann 2005, 61).⁴⁶
47 j
византинске ере
48
(2019, 160-161). IX
(2006, 28-32).
49

46

(Bandmann 2005, 61).

47 (2017, 368).

(2009).

а
48 (2021, 56-59).

дан
за годину дан за месец,

49 2019, 148). &

(1842, 2.6.8-9).

: Ту страх, ту туга, ако је овај
круг у Христову распећу, ово лето и на концу јавља се, у њему је и светски твој
долазак (1962, 73). III

73). (1962,

XII
(2006, 23).

XVI
1595. ⁵⁰

(2006, 29).

(1930).

светосавља (XX , православље
српског стила и искуства (1993, 3-4).

Почетак буне
на дахије : Од Трипуна до Светога Ђурђа, Од Ђурђевога до
Дмитрова дана .

(2006, 28-32).

(1975). Пећки летопис

(& 1975, 71).

III (1842, 2.6.222-223).

(1996, §26).

⁵⁰ XVI (2000, 79).

1595.

(1877, 77-85).

2019). (1940, 300) &
XX₅₁,
(1984) Монах Калист
().

52

6. МОДЕРНИЗАМ И НАУКА

XIII, γ- XVI 21.
(2019, 168).

, метафизички писци обично
сматрају да се воља састоји у вршењу урођене моћи или установљене
способности ума чију је сопствену природу непотребно и бесплодно
истраживати.

(Wegner 2002, 12-13).

51

1912. (1940, 300-302).
⁵² Звездоброј (& , 2009).
: У градовима су звезде
мале и далеко су, не могу се дохватити (- 2017, 7).

(Miller 2000, 50).⁵⁴
 елиминација времена,
 (MeYerson 1908).

(1989, 122).

(1989, 83-84).⁵⁵

⁵⁶
 XX

(Toulmin 1982).

(Prigogine 1980).

(2000,

⁵³ (2001, 76-77)

ó

ó

⁵⁴

Помисао да закони макрокосмоса у малом одражавају земаљски свет се очигледно људском уму чини веома чаробном; њен образац је заправо укорењен у сујеверју (које је старо колико историја мишљења) да би се судбина могла читати из звезда (Born 1923, 537).

⁵⁵

(1989, 49).

⁵⁶

(2007,

5).

(2000, 64-65).

(1987, 45).

(Assmann 2015).

147-149).⁵⁷

58

(2000, 141-145).⁵⁹

(2005, 126).

7. ЗАКЉУЧАК

(2013),

57

(2006, 27-28).

77-78).

религија будућности (1987,

58

XVIII

(2017, 186).

: Чврсто верујем да када би се све медицинско знање могло потопити на дно мора, то би било много боље за човечанство а много горе за рибе (Holmes 1861, 9.202-203).

59

(Hawking & Penr se 1996, 62-

64).

Литература

()

- , . : 1989, *Смисао историје: оглед филозофије човечије судбине*,
- , . . : 1995,
- , . . : (.) *Религија и ликовност: религијско искуство и ликовна уметност* (. 41-66),
- , . : 2008, *Златни и сребрни новац касне антике (284-450. године): из Збирке Народног музеја у Београду*,
- , . : 2005, *Песма космоса: увод у традиционалну космологију*,, Esotheria,
- , . : 2010, *Археологија календара*,
- , . : 2007, *Краљ света*,
- б : 2016, *Помози нам Вишњи Боже и друге песме*,
- , . . : 1996, *Конструктивне принципе древноруског календара*,
- , . : 2007, *Литургијска функција црквеног календара*,
- , . : 2000. *Српско календарско знање у епској народној поезији*,
- , . (.) : 2008, *Молитвеник: каноник*,
- , . : 2012, *Веитина памћења*,, Mediterran Publishing,
- , . : 2017, : б ! (10. 8. 2017).
<https://www.youtube.com/watch?v=TnwVLcmdBKo>
- , . . : 1985, *Монах Калист: роман*,
- , . . : 1989, :
- ,, *Тумачење природе и психе* (. 5-111),
- , . : 1940, *Тајанствене појаве у нашем народу – креманско пророчанство*,
- , . . : 1842, *История Государства Российского*,
- , . . : 1987, *Народне српске песме 4*, б
- , . : 2001, ; *Свети кнез Лазар* 4(36), 53-78.
- , . . : 2009. *Индиго деца: нови клинци су међу нама*,, Vega media,
- , . : 2016, :
- . *Социологија* 58(4), 578-597.

, .: 2006, XVII
 XVIII , . . Зборник Матице српске за друштвене науке 120, 2006, 21-34. . Stoianovich: 1969, Les structures millénaristes Sud-Slaves aux XVIIe et XVIIIe siècles. *Actes du premier congrès international des études Balkaniques et Sud-Est Européennes*, Sofia, 26 août ó 1 septembre 1966, III, Histoire (V^e ó XVe ss.; XVe ó XVIIe ss.), Sofia, 809-819.
 , - .: 1975, . . . (.) О кнезу Лазару: научни скуп у Крушевцу 1971 (. . . 93-103),
 , .: 1930, . Гласник Скопског научног друштва 7-8, 1-35.
 , .: 2010, . Патримониум.МК: Списаније за културното наследство – споменици, рестаурација, музеи – 3(7-8), 277-288.
 , .: 2000, *Смисао иделаизма*,
 , .: 2007, *Иконостас*,
 , .: 2008, *Стуб и тврђава истине: оглед о православној теодицеји у дванаест писама*,
 , .: 2009, Крушевачки зборник 14, 35-65.

(latinica)

- Ambrose: 2001, *Commentary of Saint Ambrose on the Gospel according to Luke*, translated by I. M. Ni Riain, Halcyon, Dublin.
- Anderson, B.: 2011, Classified knowledge: the epistemology of statuary in the Parastaseis Syntomoi Chronikai, *Byzantine and Modern Greek Studies* 35/1, 1619.
- Assmann, A.: 2015, Dialogic memory. U: P. M. Flohr (ur.), *Dialog as a Trans-disciplinary Concept: Martin Buber's philosophy of dialogue and its contemporary reception* (strane 199-214), *Studia Judaica* 83, De Gruyter, Berlin.
- Baldini, U.: 2001, The Roman Inquisition's condemnation of astrology: antecedents, reasons and consequences. U: G. Fragnito (ur.) *Church, Censorship and Culture in Early Modern Italy* (strane 79-110), *Cambridge Studies in Italian History and Culture*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Bandmann, G.: 2005, *Early Medieval Architecture as a Bearer of Meaning*, translated by K. Wallis, New York.
- Basil, St.: 1963, *Exegetic Homilies*. The Fathers of the Church 46, The Catholic University of America Press, Washington.
- Bauer, W.: 1971, *Orthodoxy and Heresy in Earliest Christianity*, translated by R. A. Kraft, Fortress Press, Philadelphia.
- Bierce, A.: 2000, Decide, v.i. *The Unabridged Devil's Dictionary* (strane 50-51), University of Geogria press, Athens.
- Boll, F.: 1894, *Studien über Claudius Ptolemäus : ein Beitrag zur Geschichte der griechischen Philosophie und Astrologie*, Druck und Verlag von B. G. Teubner, Leipzig. Citirano u: L. Thorndike: 1929, *A History of Magic and Experimental Science. Volume I*, Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH, New York, 111.

- Boll, F.: 1914, *Aus der Offenbarung Johannis: Hellenistische Studien zum Weltbild der Apokalypse*, Leipzig, Citirano u: A. Yarbro Collins: 1996, *Cosmology and Eschatology in Jewish and Christian Apocalypticism*, E. J. Brill, Leiden, 108.
- Born, M.: 1923, Quantentheorie und Störungsrechnung. *Die Naturwissenschaften* 27, 537-550.
- Bruun, P. M.: 1966, *Roman Imperial Coinage, Volume VII, Constantine and Licinius, AD. 313-337*, Spink & Son, London.
- Carlevaris, L.: 2020, *N-dimensional space and perspective: the mathematics behind the interpretation of ancient perspective*. *Nexus Network Journal* 22 (3), 601-614.
- Cassian, J.: 1965. *De institutis coenobiorum*, edited & translated by J- C. Guy, Paris. Citirano u: S. McCluskey: 1990, Gregory of Tours, Monastic Timekeeping, and Early Christian Attitudes to Astronomy, *Isis* 1/1, 8.
- Charles, R. H.: 1902, *The Book of Jubilees or The Little Genesis, Translated fro the Editor's Ethiopic Text and Edited, with Introduction, Notes and Indices*, Adam & Charles Black, London.
- Chevalier, J. M.: 1997, *A Postmodern Revelation: Signs of Astrology and the Apocalypse*, University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, Toronto.
- Chrysostom, St. J.: 1851, *The Homilies of St. John Chrysostom on the Gospel of St. Matthew*, translated by G. Prevost, Oxford ó John Henry Parker ó F. and J. Rivington, London.
- Clement of Alexandria: 1885, *Stromata*, translated by W. Wilson, Buffalo, New York.
- Corban, A.: 2014, Representations of the zodiacal signs in the Western and Romanian iconography (2). U: I. Boldea (ur.) *The Proceedings of the International Conference Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity Section: Language and Discourse 1* (strane 40-50), Arhipelag XXI Press, Târgu-Mure .
- Cullmann, O.: 1962, *Christ and Time: The Primitive Christian Conception of Time and History*, SCM Press, London.
- Cumont, F.: 1892, Zodiacus. U: M. C. Daremberg, E. Saglio (ur.) *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines, d'après les textes et les monuments*, V, Paris, 1046-1062.
- Daniélou, J.: 1959, Les douze Apôtres et le zodiaque, *Vigiliae Christianae* 13,1, 14-21.
- Davies, P. J. E.: 2004, *Death and the Emperor, Roman Imperial Funerary Monuments from Augustus to Marcus Aurelius*, Austin TX - Cambridge.
- DelloAcqua, F.: 2015, Porta coeli: the annunciation as threshold of salvation. *Convivium: exchanges and interactions in the arts of medieval Europe, Byzantium, and the Mediterranean* 2(1), 102-125.
- Denzey, N.: 2003, A new star on the horizon, astral christologies and stellar debates in early christian discourse. U: S. Noegel, J. Walker, B. Wheeler (ur.) *Prayer, Magic, and the Stars in the Ancient and Late Antique World*, University Park, Pennsylvania, 207-221.
- Friedman, J. B.: 2000, *Orpheus in the Middle Ages*, Harv rd University Press, Cambridge 1970, reprinted by Syracuse, New York.
- Gallop, D.: 2000, *Parmenides of Elea. Fragments*, University of Toronto Press, Toronto.
- George, D.: 2001, Manuel I Komnenos and Michael Glykas: a twelfth-century defense and refutation of astrology, Part 1. *Culture and Cosmos* 5(1), Spring/Summer, 3-48.
- Gerson, P.: 1970, *The West Façade of St. Denis: An Iconographic Study*, PhD thesis, Columbia University. Citirano u: M. J. Hall Panadero: 1984, *The Labors of the Months and the Signs of the Zodiac in Twelfth-century French Facades*, PhD thesis, University of Michigan, 64.

- Grabka, G.: 1953, Christian viaticum: a study of its cultural background. *Traditio* 9, 1-43.
- Green, S. J.: 2014, *Disclosure and Discretion in Roman Astrology, Manilius and his Augustan Contemporaries*, Oxford University Press, Oxford.
- Greenfield, R. A.: 1995, A contribution to the study of Palaeologan magic. U: H. Maguire (ur.) *Byzantine Magic* (strane 117-153), Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington.
- Hawking, S. W., Penrose, R.: 1996, The nature of space and time. *Scientific American* 275(1), 60-65.
- Hegedus, T.: 2007, *Early Christianity and Ancient Astrology*, Peter Lang Publishing, New York.
- Holmes, O. W.: 1861, *Collected Works: Currents and Counter-Currents in Medical Science with Other Addresses and Essays*, Ticknor and Fields, Boston.
- Honorius Augustodunensis: 1974. *Clavis Physicae*, Rome. Citirano u: M. Bagnoli: 2009, The Syzygy at Anagni. Measuring the gap between concept and execution in medieval wall painting. *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 72/3, 324.
- Hugo de Santo Victore: 1879, *In Salomonis Ecclesiasten homiliae*, PL CLXXV, Paris.
- Isidore: 2006, *The Etymologies of Isidor of Sevilla*, translated by S. A. Barney, W. J. Lewis, J. A. Beach, O. Berghof, Cambridge.
- Jevti , I.: 2007, Le nouvel ordre du monde ou l'ámage du cosmos à Lesnovo. U: A. Cutler, A. Papaconstantinou (ur.) *The Material and the Ideal, Essays in Medieval Art and Archaeology in Honour of Jean-Michel Spieser* (strane 129-149), Leiden - Boston.
- Josephus: 1961, *Jewish Antiquities*, translated by H. ST. J. Thackeray, Harvard University Press, London ó Cambridge.
- Kircher, A.: 1653, *Oedipus Aegyptiacus*, Rome. Citirano u: W. W. Reader: 1981, The Twelve Jewels of Revelation 21:19-20: Tradition History and Modern Interpretations, *Journal of Biblical Literature* 100/3, 451.
- Koch-Westenholz, U. S.: 1995, *Mesopotamian Astrology: An Introduction to Babylonian and Assyrian Celestial Divination*, Copenhagen.
- MacCormack, S G.: 1981, *Art and Ceremony in Late Antiquity*, Berkley ó Los Angeles ó London.
- Macrobius: 1952, *Commentary on the Dream of Scipio*, translated by W. Harris Stahl, New York.
- Malina, B. J.: 1995, *On the Genre and Message of Revelation: Star Visions and Sky Journeys*, Peabody, Hendrickson.
- Maternus, F.: 1975, *Ancient Astrology, Theory and Practice, Matheseos Libri*, translated by J. Rhys Bram, Park Ridge, New Jersey.
- McCluskey, S.: 1990, Gregory of Tours, monastic timekeeping, and early christian attitudes to astronomy. *Isis* 81(1), 8-22.
- McVey, M. E.: 2009, *Beyond the Walls: The Easter Processional on the Exterior Frescos of Moldavian Monastery Churches*, The Master of Art Thesis, Brigham Young University.
- Meyerson, É.: 1908, *Identité et réalité*, F. Alcan, Paris.
- Miller, A.: 2000, *Insights of Genius: Imagery and Creativity in Science and Art*. MIT Press ó Springer; Cambridge, Mass. ó New York.
- Musurillo, H.: 1957, The mediaeval hymn, "Alma Redemptoris": a linguistic analysis. *The Classical Journal* 52/4, 171-174.
- Origen: 1911, *The Philocalia*, translated by G. Lewis, Edinburgh.
- Origen: 1953., *Contra Celsum*, translated by H. Chadwick, Cambridge University Press.

- Peltomaa, L. M.: 2001, *The Image of the Virgin Mary in the Akathistos Hymn*, Brill, Leiden.
- Philo of Alexandria: 1934, *On Dreams*, translated by F. H. Colson, G. H. Whitaker, Harvard University, Massachusetts.
- Philo of Alexandria: 2001, *On the Creation of the Cosmos according to Moses*, translated by David T. Runia, Brill, Leiden ó Boston.
- Pingree, D.: 1997, *From Astral Omens to Astrology: From Babylon to Bikaner*, Instituto Italiano per l'Africa e l'Oriente, Rome.
- Post, L. A.: 1932, Ancient memory systems. *The Classical Weekly* 25(14), Feb. 1, 105-110.
- Prigogine, I.: 1980, *From Being to Becoming: Time and Complexity in the Physical Science*, W.H. Freeman & Co., New York.
- Ptolemy: 1822, *Tetrabiblos*, translated by J. M. Ashmand, London.
- Quintilian: 1933, *The Institution Oratoria of Quintilian with an English translation by H. E. Butler*, William Heinemann ó G. P. Putnam's Son, London ó New York.
- Rochberg-Halton, F.: 1984, New evidence for the history of astrology. *Journal of Near Eastern Studies* 43/ 2, 115-140.
- Sabbas, St.: 1902, *Les mystères des lettres grecques d'après un manuscrit Copte-arabe de la bibliothèque bodléienne d'Oxford: texte copte*, J.-B. Istaš ó E. Leroux, Louvain ó Paris.
- Sacrobosco: 1949. *The Sphere of Sacrobosco and Its Commentators*, translated by L. Thorndyke, The University of Chicago Press ó Cambridge University Press ó W. J. Gage & Co., Ltd., Chicago ó London ó Toronto.
- Spence, L.: 1917, *Myths and Legends of Babylonia and Assyria*, Cosimo Classic, New York.
- Tacitus: 1864-1877, *Annals*, translated by A. J. Church, W. J. Brodribb, Macmillan & Co., London.
- Tatian: 2016, *Tatian's Address to the Greeks*, translated by J. E. Ryland, Beloved Publishing, Pickerington.
- Tertullian: 1885, *On Idolatry*, translated by S. Thelwall, Buffalo New York.
- Thorndike, L.: 1929, *A History of Magic & Experimental Science during the First Thirteen Centuries of Our Era. Volume I*, Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH, New York.
- Toulmin, S. E.: 1982, *The Return to Cosmology: Postmodern Science and the Theology of Nature*, The University of California Press, Oakland.
- Versnel, H. S.: 1990, *Inconsistencies in Greek and Roman Religion I, Ter Unus, Isis, Dionysos, Hermes, Three Studies in Henotheism*, Brill, Leiden.
- Voegelin, E.: 2001, *Order and History, Volume I, Israel and Revelation*, ed. M. P. Hogan, Columbia - London.
- Volk, K.: 2004, ðHeavenly stepsö: Manilius 4.119ó121 and its background. U: R. S. Bustan, A. Yoshiko Reed (ur.) *Heavenly Realms and Earthly Realities in Late Antique Religions* (strane 34-46), Cambridge.
- Von Stuckrad, K. 2000, Jewish and Christian astrology in late antiquity ó a new approach. *Numen* 47/1, 1-40.
- Wegner, D. M.: 2002, *The Illusion of Conscious Will*, Bradford Books The MIT Press, Cambridge ó London.
- Yarbro Collins, A.: 1996, *Cosmology and Eschatology in Jewish and Christian Apocalypticism*, E. J. Brill, Leiden.

THE CALENDAR MEMORY: CONTINUITY AND SIGNIFICANCE OF ASTROLOGY IN THE ECCLESIAL TRADITION

In the paper, Zodiac is considered to be the basic model of historical remembrance whose anamnesis concerns the ecclesial calendar. The computus of Easter corresponds to the mindful heart prayer, which makes the zodiacal model a fundamental trait of the hesychastic feat. It represents a link between Heaven and Earth, designating cosmic wisdom which is the principle of primordial personality.

Modern religiosity rejects astrology for the same reason as the modern science does, coinciding in that manner to extended arm of such an ideology. The focus of investigating astrology is therefore put onto a premodern tradition whose paradigm is the ecclesial calendar which is a memory matrix. Astrology in the ecclesial tradition has been corroborated by numerous and diverse instances which are reliable evidence of an everlasting persistence.

Key words: ecclesial calendar, Zodiac, art of memory, sophiology, hesychasm